

Forfatter: Goldschmidt, M. A.

Titel: Hjemløs

Citation: Goldschmidt, M. A.: "Hjemløs", i Goldschmidt, M. A.: *Hjemløs*, udg. af Mogens Brøndsted ; Harald Jørgensen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1999, s. 353. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-goldschmidt04-shoot-idm140467280506128/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Hjemløs

Noter

Noteapparatet støtter sig til en omfattende kommentar til *Hjemløs*, udarbejdet af Morten Borup (1974). Denne foreligger i manuskriptform og findes på Det Kgl. Bibliotek (NKS 4887,4^o)

Forkortelser:

Bc: *Breve fra og til Mer Goldschmidt* udg. af M. Borup I-III (1963).

Brønsted GF: M. Brønsted: *Goldschmidts fortællekunst* (1967).

Dagh: M.A. Goldschmidts *Dagbøger* udg. af K. Ober I-II (1987).

DgF: *Danmarks gamle Folkeviser* I-XII (1853-1976).

DK: M.A. Goldschmidt: *Noveller og andre fortællinger* (1984) (*Danske Klassikere*).

Fam br: *Mer Goldschmidts Breve til hans Familie* udg. af M. Borup I-II (1964).

GT: Det Gamle Testamente

Kyrre: H. Kyrre. *M. Goldschmidt* I-II (1919).

LE: M.A. Goldschmidt: *Læns Erindringer og Resultater* udg. af M. Borup I-II (1965).

NS: *Nord og Syd* udg. af M. Goldschmidt (1848-59).

NT: Det Nye Testamente.

Uds. Skr: M.A. Goldschmidt: *Udvalgte Skrifter* ved J. Salomon I-VI (1908).

Bind I's notehenvisninger uden romertal gælder noterne til samme bind.

I noterne omtales flere steder Goldschmidts efterskrift til *Hjemløs* i *NS* 1858 I 135f. Denne må ikke forveksles med nærværende udgaves efterskrift ved Mogens Brønsted eller med Goldschmidts efterskrift fra 1857, der bringes som tillæg s. 320.

Note A. *Datidens rangforordninger og titler*: På romanens tid indtog man rang i tre sammenhænge: som adelig, i kraft af sit embede eller efter værdig indsats. Den gældende rangforordning gik tilbage til 1746, revideret i forordningen af 1808.

Embedsmænd og titelindehavere var opdelt i ni rangklasser, hver for sig igen opdelt i rangnumre; i *Hjemløs* forekommer følgende titler (med forbehold ovf. titler af typen Virkelig Etatsraad/Krigsraad osv.):

2. rangklasse nr. 5: Kammerherre
2. rangklasse nr. 12: Konferensraad
3. rangklasse nr. 3: Virkelig Etatsraad
3. rangklasse nr. 9: Etatsraad
4. rangklasse nr. 2: Kammerjunker
4. rangklasse nr. 3: Virkelig Justitsraad
4. rangklasse nr. 10: Jægermester
5. rangklasse nr. 3: Justitsraad
6. rangklasse nr. 2: Virkelig Kammeraad
6. rangklasse nr. 5: Virkelig Krigsraad
7. rangklasse nr. 4: Krigsraad

Note B. *Datidens møntsystem:* 1 rigsbankdaler (daler) = 6 mark = 96 skilling. Rigsbankdaleren konverteredes i 1875 til 2 kr. Omregnet i øre var en mark altså = lidt over 33 øre, en skilling lidt over én øre. Dalerens værdi svangede med tiden; følgende eksempler kan gives: En fuldmægtig ved toldinspektionen i København fik i 1844 en årsgage på 600 daler. Et par sko kunne på den tid fås for 3 daler. Goldschmidt betalte o. 1860 25 daler om måneden som underholdsbidrag til sin fraskilte hustru og deres datter.

Bind I

- 9 *Agent:* eg. kommissionær, der udførte forretninger for andre; her som titel til større selvstændig købmand. – *Arild(s) Tid:* urgammel (eg. tidernes begyndelse).
- 10 *Stude (...)* *Bænderiet:* man udnyttede masken (brænderiaffaldet) til kreaturfoder. – *Landsenereme:* regimenter af lansenbevæbnede ryttere, som fandtes fra 1816 til 1842. – *Amtstuen(s):* amtsforvalterkontor.
- 11 *Jagt:* holl., mindre sejlskab. – *Svinghase(r):* mindre, drejehg skibskanon.
- 12 *Byfogden(s):* underdommer og politimester i købstæderne.
- 13 *øverser:* overskue, gennemskue.
- 14 *Munken gaar i Enge:* sanglegen »Munken og nonnen« (S. Tvermose Thyregod, *Danmarks Sanglege* 1931, 96).